

Stanisław Adamczewski

Aureli Drogoszewski

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce literatury polskiej 36/1-2, 108-110

1946

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

AURELI DROGOSZEWSKI

Drogoszewski (1863—1943) był rówieśnikiem czy prawie rówieśnikiem Windakiewicza, Chrzanowskiego, Bruchnalskiego. Miał coś z upodobań pierwszego do gruntowności i źródłowości w badaniu, coś ze społecznikowskich tendencji właściwych drugiemu, do trzeciego zbliżała go ostrożność i rozwaga w literackich sądach. Jeśli się jednak tak rozlegle, jak tamci, nie zapisał w piśmiennictwie naukowo-literackim, różne się na to złożyły przyczyny. Wśród nich i ta zapewne, że nie-
dość wcześniej skryształizowały się w nim właściwe upodobania naukowe: urodzony w Mohilowszczyźnie, gimnazjum ukończywszy w Kamieńcu Podolskim, zapisał się w Kijowie — na matematykę. I tych studiów nie ukończył (usunięty za polityczną nieprawomyślność); po czym — i tu znowu szansa niepomyślna — lat kilkanaście guwerneruje po Ukrainie i Podolu, zdala od żywszych ośrodków życia umysłowego i ich podnięt twórczych. W tych warunkach nie małym było sukcesem, że wystąpiwszy z korespondencją z kresów w r. 1891 w warszawskim „Głosie“, staje się rychło stałym tego poczytnego tygodnika współpracownikiem, pamiętnym ówczesnym jego czytelnikom przez zamieszczone tu studia o wybitnych zjawiskach literatury bieżącej (m. i. o Żeromskim i o Wyspiańskim). Prace te, chwalone współcześnie przez Chmielowskiego (w „Dziejach krytyki literackiej w Polsce“) za to, że „zawsze się odznaczają wniknięciem w istotę myśli i formy“, nie zebrane przez autora w książkę, zawieruszyły się w rocznikach trudno dziś dostępnych czasopism i uległy zapomnieniu (podobnie jak niepospolite studia krytyczne starszego o ćwierć wieku Bogusławskiego). Z większych prac Drogoszewskiego część znaczniesza pozostała ukryta w ówczesnych warszawskich miesięcznikach („Ateneum“, „Biblioteka Warszawska“); były to studia o „Irydionie“, o Tetmajerze, o Konopnickiej. To ostatnie wyróżnia Chmielowski, uważając, że „należy do najlepiej odczutyh i przemyślanych“. Nie przypadkowa to okoliczność — wyróżnienie tego właśnie studium. najchętniej bowiem zagłębiał się Drogoszewski w pracy nad pisarzami,

którzy — jak właśnie Konopnicka — służyli ideom społecznym. Od strony tych właśnie idei przede wszystkim (i niemal wyłącznie) rozważał Drogoszewski twory pisarskie, podobny z tego do rosyjskiej szkoły krytyków-społeczników zeszłego wieku, których bardziej przypomina, niż więcej odeń (i od nich) skomplikowany — późniejszy Stanisław Brzozowski. Sam też Drogoszewski za najlepsze z pośród ogłaszanych w periodykach prac swoich poczytywał studia o pisarzach, będących rzecznikami idei społeczno-moralnych, więc studium o Syrokomli (1904) i studium o Orzeszkowej (1900) — i te uznał za jedynie godne przedruku książkowego (jako osobne publikacje wyszły w latach 1905 i 1912). Prócz nich w osobnej edycji ukazała się tylko zwięzła i bardzo rzeczowa rozprawka o „Pozytywiźmie polskim“ (1931), pierwotnie ogłoszona w „Encyklopedii Wychowawczej“.

Od roku 1907 osiada Drogoszewski w Warszawie, uczy w ówczesnym polskim szkolnictwie prywatnym, wspólnie z Komarnickim i Wóycickim — współpracując nad ożywieniem i odświeżeniem metod szkolnego nauczania literatury; pomysły swoje i projekty w tej dziedzinie publikuje w ówczesnym miesięczniku pedagogicznym „Nowe Tory“. Równocześnie poświęca się naukowemu badaniu literatury polskiej (a zarazem tych badań popularyzowaniu), należąc do ścisłego grona współpracowników pożytecznego wydawnictwa „Wiek XIX“ („Sto lat myśli polskiej“). Ogłasza tu mniejsze lub większe rozprawki, m. i. o Gaszyńskim, Szyrmerze, Żmichowskiej; ze studiów tych praca o Żmichowskiej (pochodząca z r. 1914, a zamieszczona w t. IX wydawnictwa) należy do najlepszych, a zarazem najobszerniejszych, jakie wyszły spod pióra Drogoszewskiego. Inne pomniejsze jego rozprawki z tego czasu, o charakterze przeważnie przyczynkowym, znaleźć można w „Pamiętniku Literackim“ i innych publikacjach zbiorowych (np. w „Studiach staropolskich“ ku czci Brücknera).

Lata pierwszej wojny światowej spędza Drogoszewski w Kijowie, współpracując w tamtejszych czasopismach polskich („Świt“); po wojnie powraca do Warszawy, gdzie rychło obejmuje stanowisko profesora historii literatury polskiej w Wolnej Wszechnicy Polskiej. Obszerniejszych studiów własnych teraz już nie ogłasza, poprzestając na licznych recenzjach (w „Przeglądzie Humanistycznym“, w „Ruchu Literackim“, w „Nowej Książce“). Natomiast wiele trudu i starania wkłada w pierwsze krytyczne wydanie pism (wybranych) Orzeszkowej, które — przy współpracy L. B. Świdorskiego — doprowadza prawie do końca. Czynne zainteresowanie zagadnieniami literackimi i żywość umysłu zachowuje do ostatnich lat życia, chętnie i często zabierając głos na posiedzeniach dyskusyjnych Klubu Literackiego i Naukowego czy Towarzystwa im. Mickiewicza. W roku 1935 uczestniczy w lwowskim

Zjeździe Naukowym im. Krasickiego, przedstawiając dwa referaty: jeden z zakresu genetyki literackiej (o wpływach Naruszewicza u Woronicza), drugi z dziedziny poetyki („Typ i charakter“). Zalety drugiego z tych referatów podnosił w dyskusji zjazdowej K. Irzykowski jako „jedynego fachowego referatu z dziedziny techniki literackiej wśród zgłoszonych na zjazd“; pierwszy zaś z tych dwu referatów stanowił fragment obszernej monografii o Woroniczu, którą zmarły od lat przygotowywał.

Należałoby oczekiwać, że uczniowie Drogoszewskiego z b. Wszechnicy Polskiej zajmą się ogłoszeniem tej monografii, jeśli w stanie ukończonym zachowała się w papierach po zmarłym, albo — co równie pożądane — opublikują z dawnych periodyków wybór wczesnych prac Drogoszewskiego o pisarzach okresu Młodej Polski, prac, o których zachowała się legenda, jako o rzeczach wartości niepowседневnej.

Stanisław Adamczewski
